Mitkä ovat globalisaatioaloitteen tulokset?

Kooste globalisaatioaloitteen vaikutuksista

Mitkä ovat globalisaatioaloitteen tulokset?

ISBN 978-92-893-2439-7

<http://dx.doi.org/10.6027/ANP2012-771>

ANP 2012:771

© Pohjoismaiden ministerineuvosto 2012

Toimitus: Ola Yndeheim ja Anna Kiiskinen

Ulkoasu: Jette Koefoed

Käännös: Aino Ahonen

Valokuvat:

Kannen valokuva: © Hal Everett, Western Washington,

The Trumpeter Swan Society jäsen

s. 2, 12, 15–22, 24, 25, 28, 32–39: ImageSelect

s. 5: Søren Sigfusson/norden.org

s. 6-7: Johannes Jansson/norden.org

s. 8–10, 14: Toppforskningsinitiativet – TFI

s. 23: BeeLine

s. 26: Creas

Kirjasinlaji: Meta Book LF

Paperi: Munken Polar

Paino: Rosendahls-Schultz Grafisk

Painos: 150

www.norden.org/fi/julkaisut

Printed in Denmark

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Ved Stranden 18

DK-1061 København K

Puhelin (+45) 3396 0200

www.norden.org

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö on yksi maailman laajimpia alueellisia yhteistyömuotoja. Yhteistyön piiriin kuuluvat Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska sekä Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti.

Pohjoismaista yhteistyötä tehdään politiikan, talouden ja kulttuurin aloilla tärkeänä osana eurooppalaista ja kansainvälistä yhteistyötä. Pohjoismaisen yhteisön tavoitteena on vahva Pohjola vahvassa Euroopassa.

Pohjoismainen yhteistyö pyrkii vahvistamaan pohjoismaisia ja alueellisia etuja ja arvoja globaalissa maailmassa. Maiden yhteiset arvot lujittavat osaltaan Pohjolan asemaa yhtenä maailman innovatiivisimmista ja kilpailukykyisimmistä alueista.

Mitkä ovat globalisaatioaloitteen tulokset?

Kooste globalisaatioaloitteen vaikutuksista

- 5 Miksi globalisaatioaloite?
- 6 Mitä on saavutettu?
- 7 Opetukset ja hyöty
- 11 **Globalisaatioaloitteen yksittäiset aloitteet**
 - Globalisaatiofoorumi
 - 13 Huippututkimusaloite – TFI
 - 14 Innovaatioedustustot Aasiassa ja muualla
 - 16 Uusi pohjoismainen innovaatiopalkinto
 - Yhteispohjoismainen energianäyttely
 - 17 Shanghain maailmannäyttely 2010
 - 18 Pohjoismaiden panos ilmastoneuvottelujen tukemiseksi
 - 19 Rajaestefoorumi
 - 20 Pohjoismaisen tutkimus- ja innovaatioalueen (NORIA) kehittäminen
 - 21 Pohjoismaiden korkea-asteen koulutuksen edistäminen
 - 22 Nuorten ja aikuisten hyvä oppiminen
 - 23 Selvitys ilmastomuutoksen vaikutuksista Pohjoismaiden luonnonvaroihin
 - 24 Pohjoismaisten sähkömarkkinoiden harmonisointi
 - 25 Pohjoismaiden kehittäminen ja profiloiminen luovien elinkeinojen keskuksena
 - 26 Pohjoismainen kulttuuri maailmalla
 - 27 Kulttuuri ja luovuus (KreaNord)
 - 29 Terveys ja hyvinvointi
 - 32 E-science
 - 33 Energia ja liikenne sekä yhteispohjoismaisen energianäyttelyn seuranta
 - 35 Pohjoismaisia näkökulmia hiilimarkkinamekanismeihin (CDM/JI)
 - 36 Ilmastoa säättävä rakentaminen
 - 38 Elohopeaneuvottelut

Miksi globalisaatioaloite?

Kesäkuussa 2007 Punkaharjulla pidetty pohjoismainen pääministerikokous oli lähtölaukaus uudistuneelle pohjoismaiselle yhteistyölle tavoitteena kohdata globalisoituneen maailman tuomat haasteet ja mahdollisuudet. Kokouksessa päädyttiin pohjoismaiseen suurpanostukseen tarkoituksena

- kehittää pohjoismaista mallia
- lisätä kilpailukykyä
- profiloida ja esitellä Pohjolaa edelläkävijäalueena.

Punkaharjulla vuonna 2007 pidetyn pääministerikokouksen lehdistötiedotteessa mainittiin useita konkreettisia yhteispohjoismaisia globalisaatioaloitteita. Ajatuksena oli määrittää alueet, joilla yhteistyö hyödyttää Pohjoismaita.

Aloite koottiin kolmen yläteeman alle: *Osaavampi Pohjola*, *Näkyvämpi Pohjola* ja *Hyvinvoiva Pohjola*. Punkaharjun pääministerikokouksen seurauksena on käynnistetty kaikkiaan 22 aloitetta vuodesta 2008 lähtien. Aloitteilla pyritään kehittämään pohjoismaista mallia, lisäämään kilpailukykyä ja tuomaan Pohjoismaille kansainvälistä näkyvyyttä. Ajatuksena on myös määrittää alueet, jotka ovat tulevan pohjoismaisen yhteistyön kannalta tärkeitä ja olennaisia.

Mitä on saavutettu?

Pohjoismainen yhteistyö on muuttanut globalisaatioaloitteen ansiosta ajanmukaisemmaksi ja kohdenneummaksi. Pohjoismaat ovat ottaneet vastuuta ilmastoasioista ja panostaneet ympäristöön ja energiaan muun muassa pyrkimällä kehittämään yhteistä kestäväää energiajärjestelmää. Lisäksi on panostettu Pohjoismaiden rakennusalan aseman vahvistamiseen energiatehokkaan rakentamisen alueella. Toinen panostusalue on ollut kestävien liikennetratkaisujen kehittäminen, testaus ja käyttö. Kaikkien aikojen suurin yhteinen panostus pohjoismaiseen tutkimukseen ja kehitykseen on toteutettu pohjoismaisessa huippututkimusaloitteessa. Ilmastoasioissa pohjoismaisella yhteistyöllä on ollut suurta kansainvälistä merkitystä myös Kööpenhaminassa vuonna 2009 pidetyn YK:n ilmastokokouksen (COP 15) jälkeen.

Luovaa ja innovatiivista

Osallistumalla eri puolilla maailmaa järjestettyihin tärkeisiin tapahtumiin Pohjoismaat ovat profiloituneet luovaksi ja innovatiiviseksi alueeksi. Pohjoismaat ovat olleet mukana Shanghain maailmannäyttelyssä, Toronton elokuvafestivaaleilla ja Pariisin kirjamesseilla ja tuoneet Pohjoismaita esiin näyttelyn, elokuvien ja kirjallisuuden keinoin. Pohjoismainen energiateknikka on palkittu sekä Japanissa että Kiinassa. Tämän lisäksi on järjestetty laajoja ilmast- ja energiakonferensseja (Nordic Climate Solutions) ja luotu yhteinen ohjelma pohjoismaisten energiaratkaisujen profiloimiseksi (Nordic Energy Solutions).

Pohjoismaista kulttuuria on tuotu esille esittelemällä luovia aloja, muun muassa pohjoismaista elokuva ja Uusi pohjoismainen ruoka -hanketta.

Myös terveydenhuoltoalaan on panostettu innovaatioin ja toimenpitein, joiden tarkoituksena on parantaa heikossa asemassa olevien ryhmien sisällyttämistä työvoimaan. Myös Pohjoismaiden välisten rajaesteiden poistamiseen tähtäävää työtä on tehostettu. Pohjoismaisten globalisaatiofoorumien ansiosta Pohjoismaiden pääministerit ovat saaneet kohtaamispaikan, jolla he voivat keskustella pohjoismaisen yhteistyön painopisteistä.

Globalisaatioaloite on auttanut Pohjoismaiden yhteistyöministereitä parantamaan priorisointia ja lisäämään eri sektorien välistä yhteistyötä. Pääministerien selkeä kannanotto globalisaatioaloitteeseen on tuonut pohjoismaiselle yhteistyölle sekä oikeutusta että priorisointiapua. Se on ehdottomasti lujittanut Pohjoismaiden välistä yhteistyötä. ■

Opetukset ja hyöty

Suuri osa globalisaatioaloitteista päättyy vuosina 2012 ja 2013. Jotta hankkeista ja aloitteista saataisiin mahdollisimman suuri hyöty, on tärkeää välittää niiden tuloksia ja lisätä näkyvyyttä.

Aloitteiden tuloksia on kuvattu yksityiskohtaisemmin yksittäisten globalisaatioaloitteiden tuloksista laaditussa katsauksessa.

Mitä eri hankkeiden arvioinnin pohjalta on opittu?

Osa yksittäisistä globalisaatioaloitteista on arvioitu, ja jäljempänä esitellään niiden tuloksia. On kuitenkin syytä muistaa, että kaikkia aloitteita ei ole arvioitu ja että jotkut aloitteet ovat edelleen käynnissä, eivätkä niiden tulokset ole mukana katsauksessa.

Pohjola edelläkävijäalueena

Aloitteet, jotka on toteutettu Pohjoismaiden profiloimiseksi ja esille tuomiseksi edelläkävijäalueena (Shanghain maailmannäyttely, Pohjoismainen kulttuuri maailmalla ja Yhteispohjoismainen energianäytely) ovat edistäneet kyseisen alan pohjoismaista osaamista ja myös pohjoismaista yhteistyötä ja Pohjoismaita yleisesti.

Tämän väitteen tueksi voi mainita muutaman lainauksen arvioinneista:

"... Pariisin Salon du Livre -kirjamessut on keskeinen foorumi, ja mukanaololla näillä messuilla auttaa luomaan ja ylläpitämään yhteyksiä ranskalaiseen yleisöön ja ranskalaisiin kustantamoihin, ja samalla pohjoismainen messuosasto tuo näkyvyyttä sekä pohjoismaiselle kirjallisuudelle että Pohjoismaille yleensä, ja samalla se lisää niitä koskevaa tietoutta." Arviointi Pohjoismaiden osallistumisesta Pariisin Salon du Livre -kirjamessuille, huhtikuu 2011, Oxford Research

"... on myönteistä, että niin suuri osa osallistujista arvioi päivän tarjoavan osallistujille uutta tietoa aiheesta. Tulevaisuutta ajatellen tämä voi merkitä sitä, että erityisesti päivään osallistuneet aasialaiset ottavat suuremmassa määrin huomioon pohjoismaiset ratkaisut miettiessään kestäviä energia- ja ilmatorat-kaisuja." Arviointi Nordic-Chinese Energy & Climate Day -tapahtumasta Shanghain maailmannäyttelyssä 2010, Oxford Research

Myös muut aloitteet, joiden ensisijainen tarkoitus ei ole ollut Pohjoismaiden profilointi, ovat auttaneet luomaan myönteistä kuvaa Pohjoismaista kansainvälisissä yhteyksissä.

Mitkä ovat globalisaatioaloitteen tulokset?

"Pohjoismaiset maisteriohjelmat ovat vauhdittaneet alueen maiden välistä yhteistyötä ja luoneet synergia vaikutusta, joka hyödyttää tiettyjä ammattialoja koulutus- ja tutkimusmielessä, ja ohjelmat ovat myös tuoneet esille Pohjoismaiden mahdollisuuksia korkea-asteen koulutuksen alalla ja kansainvälisten opiskelijoiden houkuttelemisessa."
Arviointi pohjoismaisista maisteriohjelmissä, tammikuu 2010, Oxford Research

Globalisaatioaloitteen vaikutus Pohjoismaiden ministerineuvostoon

Toteuttaessaan globalisaatioaloitetta ministerineuvosto on kehittänyt toimintaansa ja mukauttanut budjettiin ja organisaatorakennettaan eri sektorien ja alueiden väliseen yhteistyöhön. Globalisaatiotyö on johtanut sekä muutoksiin ministerineuvoston painopisteissä että tiiviimpään yhteistyöhön eri ministerineuvostojen kesken, samoin Pohjoismaiden eri

ministeriöiden kesken. Globalisaatiotyö on elvyttänyt uusia pohjoismaisia yhteistyöalueita, jotka ovat kahden sektorin leikkauspisteessä.

Pohjoismailla on maailmassa monia yhteisiä haasteita. Koska maiden väliset erot ovat niin pienet, pohjoismaisen työn linjausten koordinoimista on suurta hyötyä.

"Arviointi osoittaa, että KreaNord on onnistunut linjauskysymyksissä saamaan aikaan kulttuuri- ja elinkeinosektorien välistä yhteistyötä, joka on jalkautettu korkealla tasolla kansallisisä ministeriöissä."

KreaNordin arviointi, elokuu 2011, Kontigo AB

"KreaNordin työn yksi tulos on se, että luovat alat ovat saaneet politiikassa näkyvämmän aseman." *KreaNordin arviointi, elokuu 2011, Kontigo AB*

Nordic perspectives on carbon market mechanisms -aloite puolestaan osoitti ympäristö- ja finanssisektorin yhteistyön toimivan hyvin. Tämä Pohjoismaiden valtiovarainministerien käynnistämä ja johtama aloite on luonut ainutlaatuisen asiantuntijaverkoston. Verkoston suositukset on välitetty eteenpäin ympäristösektorin pilottihankkeessa. Tässä yhteydessä on syytä mainita myös *Terveys ja hyvinvointi* -aloite. Kyse on yhtenäisestä ohjelmasta, jonka on tarkoitus toimia vahvana kannustimena pohjoismaisessa terveys- ja hyvinvointialan yhteistyössä. Pohjoismaiden eri sektorien välisellä yhteistyöllä kehitetään tehokkaita ratkaisuja joihinkin terveys- ja hyvinvointialan haasteisiin. Aloitteeseen sisältyy seitsemän itsenäistä osahanketta ja työssä on mukana kuusi ministerineuvostoa.

Uusia yhteistyömuotoja

Globalisaatioaloite on myös rohkaisut uusiin yhteistyömuotoihin maiden

asianomaisissa ympäristöissä. Erityisesti koulutus- ja tutkimusympäristöt sekä ympäristöala ovat vahvistaneet globalisaatioaloitteen kautta pohjoismaista yhteistyötä.

Tämän väitteen tueksi voi mainita muutamain lainauksen arvioinneista:

"Pohjoismaiden ministerineuvosto on mitä suurimmassa määrin edistänyt Pohjoismaisilla maisteriohjelmillaan maisteriohjelmien kehittämistä yli Pohjoismaiden rajojen ja vahvistanut ja kannustanut näin Pohjoismaiden korkeasteen oppilaitosten välistä koulutusyhteistyötä." Arviointi pohjoismaisista maisteriohjelmista, tammikuu 2010, Oxford Research

"Huippututkimusaloite on vahvistanut kansallisten toimijoiden pohjoismaisia verkostoja ja yhteistyötä ohjelmien johtoryhmien ja ohjelmakomiteoiden jäsenten kesken." Huippututkimusaloitteen arviointi, lokakuu 2010, DAMVAD

"Arvioija katsoo, että pohjoismaisten maisteriohjelmien tavoite on jossakin määrin saavutettu sen tavoitteen osalta, joka koskee akateemisten opintojen kehittämistä ja uusia koulutusyhteistyön malleja Pohjoismaissa." Arviointi pohjoismaisista maisteriohjelmista, tammikuu 2010, Oxford Research

Merkittävää osarahoitusta

Monet varsin pienellä budjetilla toimivat globalisaatioaloitteet ovat kirvoittaneet merkittävää lisärahoitusta ministerineuvoston ulkopuolelta. Huippututkimusaloite on tuottanut 33 tutkimushanketta, joiden yhteenlaskettu arvo on 700 miljoonaa Norjan kruunua.

E-science-aloite on hankkinut te-hokkaan kansallisen jalkautuksen ja osarahoituksen avulla 160 miljoonan Tanskan kruunun perusrahoituksen.

"Huippututkimusaloitteen täytäntöönpanolla Pohjoismaiden välille on luotu

ilmasto-, energia- ja ympäristöalan uusi common pot -yhteistyöpohja." Huippututkimusaloitteen arviointi, lokakuu 2010, DAMVAD

"Kokonsa ja valittujen vaikutuskeinojensa nojalla huippututkimusaloitteen tehtävä rahoitusmaisemassa on pikemminkin jäsentävä kuin tutkimus- ja innovaatioympäristöjen kapasiteettia rakentava." Huippututkimusaloitteen arviointi, lokakuu 2010, DAMVAD ■

Globalisaatioaloitteen yksittäiset aloitteet

Globalisaatiofoorumi

Tavoite: Foorumi järjestetään vuosittain ja sillä pohjustetaan yhteisiin aloitteisiin liittyvien konkreettisten ehdotusten tekemistä pääministerien priorisoiduilla alueilla. Foorumin tavoitteena on tuottaa Pohjoismaiden pääministerille ja muille osallistujille globalisaation mahdollisuuksiin ja haasteisiin liittyviä virikkeitä ja käyttökelpoisia ideoita. Foorumin osallistajat edustavat politiikkaa, elinkeinoelämää, koulutus- ja tutkimussektoria, vapaaehtois- ja kansalaisjärjestöjä sekä valtionhallintoa.

Tulokset: Pohjoismainen globalisaatiofoorumi on luonut pääministeritason kohtauspaikan, jolla voidaan keskustella pohjoismaisen yhteistyön painopisteistä ja joka vauhdittaa Pohjoismaiden ministerineuvoston uusia panostuksia.

Vuoteen 2012 mennessä on järjestetty neljä pohjoismaista globalisaatiofoorumia:

- 2008 Riksgårdenissä Ruotsissa
- 2009 Sinisessä laguunissa Islannissa
- 2010 Snekkerstenissä Tanskassa
- 2011 Kööpenhaminassa Tanskassa.

Eri teemoja ja paljon asiantuntijoita

Kaikki foorumit ovat olleet erilaisia, mutta kaikkien tarkoituksena on ollut valaista ongelmia ja alueita, jotka ovat erityisen tärkeitä pohjoismaisessa yhteistyössä. Foorumien koko on vaihdellut. Vuosina 2008 ja 2009 mukana oli toista sataa kutsuttua osallistujaa. Osallistajat edustivat politiikkaa, elinkeinoelämää, koulutus- ja tutkimussektoria, vapaaehtois- ja kansalaisjärjestöjä sekä valtionhallintoa. Vuoden 2011 foorumissa puolestaan suppeampi piiri kävi pyöreän pöydän keskusteluja pääministerien ja kutsuttujen asiantuntijoiden välillä.

Foorumeille on kuitenkin ollut yhteistä se, että kutsutut asiantuntijat – monissa tapauksissa kansainväliset vieraat – ovat pitäneet esityksiä ja osallistuneet pyöreän pöydän keskusteluihin Pohjoismaiden pääministerien kanssa. Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajamaa ja sen pääministeri on toiminut globalisaatiofoorumien isäntänä yhdessä ministerineuvoston pääsihteerin kanssa.

Vastakaikua herättäneet painopistealueet

Keskustelujen päätteeksi on laadittu suuntaviivoja ja ehdotuksia pohjoismaisen yhteistyön tuleviksi painopistealueiksi. Yhtenä foorumien tuloksena voidaan mainita niin sanottu *Riksgårdenin julkilausuma*, jonka Pohjoismaiden pääministerit antoivat vuonna 2008. Sen ohella, että siinä uudelleen vahvistettiin tuki Pohjoismaiden paneutumiselle huippututkimus-, ympäristö- ja ilmastoasioihin, sovittiin myös globalisaatiofoorumin järjestämisestä vuosittain. Samassa kokouksessa perustettiin myös rajaestefoorumi – erityinen painostusryhmä, jonka tarkoituksena on poistaa Pohjoismaasta toiseen muuttavien ja toisessa Pohjoismaassa työskentelevien kansalaisten kokemia rajaesteitä.

Seuraavassa globalisaatiofoorumissa vuonna 2009 pääministerit julkaisivat pohjoismaisissa sanomalehdissä artikkelin, jossa pohdittiin, miten Pohjoismaat voivat vihreän ja kestävä kasvun avulla kohdata ja toivon mukaan jopa pysäyttää talouskriisin. Tämän artikkelin jälkeen Pohjoismaat nostivat yhä selkeämmin keskiöön vihreän kasvun.

Vihreä kasvu on pohjoismaisen työn ydin

Vuotta myöhemmin, vuonna 2010, pääministerit päättivät perustaa työryhmän tai toimintaryhmän, joka laatii ehdotuksia yhteispohjoismaisiksi aloitteiksi Pohjoismaiden vihreän kasvun vahvistamiseksi. Työryhmän raporttia käsiteltiin vuoden 2011 globalisaatiofoorumissa, minkä jälkeen pääministerit ilmoittivat antavansa tehtäväksi vihreän kasvun vahvistamisen – niin sanotut *pääministerien kahdeksan toimeksiantoa*.

Pohjoismaiden kansainvälisen kilpailukyvyn selvittämiseksi toteutetaan *globalisaatiobarometri* ennen jokaista foorumia. Siinä vertaillaan Pohjoismaita kansainvälisiin kilpailijoihimme ja annetaan suosituksia tarkoituksena vahvistaa Pohjoismaiden kansainvälistä asemaa.

Raportin otsikkona on *Global Pressure – Nordic Solutions*, ja se on esitelty foorumien yhteydessä. Raportit on laatinut Christian Ketels Tukholman kauppakorkeakoulusta ja Harvard Business Schoolista, ja hän on lisäksi ollut keskeinen henkilö foorumeissa. Globalisaatiobarometrin lisäksi jokaista foorumia varten on laadittu erityinen temaattinen tausta-aineisto, joka on ollut pyöreän pöydän keskustelujen pohjana.

Aloite on saatettu loppuun. ■

Huippututkimusaloite – TFI

Tavoite: Kehittää pohjoismaisen huippututkimuksen edistämiseen tähtäävä kattava aloite, joka keskittyy ensi vaiheessa ilmastoon, energiaan ja ympäristöön ja sen jälkeen hyvinvointitutkimukseen ja terveyteen.

Tulokset: Huippututkimusaloite on suurin Pohjoismaiden ministe-rineuvoston kehittämä aloite, ja sen projektisalkussa on nykyään yhteensä 33 hanketta, joiden yhteenlaskettu arvo on noin 700 miljoonaa Norjan kruunua. Salkkuun sisältyy:

- kolmetoista teemaverkostoa, joissa on mukana toista sataa pohjoismaista yliopistoa, laitosta, viranomaista ja yritystä
- kuusi täysin uutta ilmastoalan pohjoismaista huippuyksikköä
- hiilidioksidin talteenoton ja varastoinnin innovaatiolähtöinen osaamiskeskus, jossa on mukana noin sata kumppania kaikista arktisen alueen maista
- yksitoista temaattista yhdentävää hanketta, joissa teollisuus, yliopistomaailma ja viranomaiset toimivat yhdessä

- kaksi esitutkimusta hiilidioksidin talteenotosta ja varastoinnista ja kartoitus Pohjoismaiden tutkimuspotentiaalista arktisessa yhteistyössä.

EU ja elinkeinoelämä ovat mukana

Huippututkimusaloite on mukana eurooppalaisessa ilmastoalan yhteisessä *Clik EU -ohjelma-aloitteessa*.

Elinkeinoelämä osallistuu ohjelmaan kaikilla tasoilla, ja yksittäiset yritykset ovat mukana kaikissa osa-ohjelmissa. Teollisuuden osuus tuulivoiman, bioenergian ja nanoteknologian osaohjelmissa on noin 25–50 prosenttia.

- Nano-ohjelmassa teollisuuden osuus on 69 prosenttia ja tutkimuslaitosten 31 prosenttia. TFI investoi noin 50 miljoonaa Norjan kruunua ohjelmaan, jonka kokonaisvolyymi on noin 120 miljoonaa Norjan kruunua.
- Tuulivoimaohjelmaan TFI investoi noin 25 miljoonaa Norjan kruunua. Ohjelman kokonaisvolyymi on noin 45 miljoonaa Norjan kruunua. Ohjelmaan

osallistuvat johtavat tutkimusympäristöt, ilmatieteen laitokset ja suuret (mm. DONG ja Vesta) ja keskisuuret (mm. Landsvirkjun Power ja Kjeller Vindteknikk) pohjoismaiset energiayhtiöt.

- PK 1 -osaohjelma (vaikutus-tutkimukset ja sopeutuminen ilmastomuutokseen) ja neljä pohjoismaista vakuutusyhtiötä (Tryg, If, Trygg-Hansa/Codan ja Gjensidige) ovat solmineet yhteistyösopimuksen. Yhtiöt varaavat yhden kruunun jokaisesta uudesta yksityishenkilöiden vakuutuksesta investoitavaksi ilmastontutkimukseen ja asiakkaiden asuntojen mukauttamiseen ilmastomuutokseen. Sopimus tiivistää PK 1:n yhteyksiä elinkeinoelämään.

Koulutus, tutkimus ja innovaatio

Ohjelma on luonut myös toimintapohjia, joissa on mukana koko osaamiskolmio – koulutus, tutkimus ja innovaatio. Esimerkkeinä mainittakoon *Nordic Graduate School in cryosphere science and Earth System modelling*, joka käsittää noin 20 uutta kansainvälistä PhD- ja tutkijatohtoritoimea, ja *The NORD-STAR Graduate*

Training Programme, joka kokoaa laaja-alaisesti yhteen pohjoismaisia akkreditoituja yliopistoja ja muita sidosryhmiä. Ne osallistuvat yhteiseen ratkaisu- ja välinelähtöiseen koulutusohjelmaan, joka on kansainvälistä huippuluokkaa.

Aloitteen toimivuuden toteamiseksi aloitetta arvioidaan jatkuvasti ja siitä raportoidaan kahdesti vuodessa. Aloitteen ensimmäinen arviointi on esitetty ja käsitelty koulutus- ja tutkimusvirkamieskomiteassa (ÄK-U) keväällä 2011, ja syksyllä 2011 valmistuu kattavampi puolivälinraportti. Arvioitavia näkökohtia ovat muun muassa aloitteen muoto, organisatio, käynnistetyt toimenpiteet, merkitys elinkeinoelämälle ja odotettavissa olevat tulokset.

Tämä jatkuva arviointi luo vuonna 2014 suoritettavan lopullisen arvioinnin kanssa paremman pohjan keskusteluille huippututkimusaloitteesta mallina tutkimuksen ja innovaation, maiden ja sektorien väliselle yhteistyölle, ja se auttaa hahmottamaan yhteistyön kehityssuuntaa.

Aloite saatetaan loppuun vuonna 2012. ■

Innovaatioedustustot Aasiassa ja muualla

Tavoite: Panostuksella edistetään pohjoismaisten toimijoiden pääsyä globaalisti johtaville Aasian kasvualueille ja tutkimusympäristöihin.

Tulokset: Aloitteessa on toteutettu yksitoista hanketta. Pohjoismaiden suurlähetystöt ja kauppakamarit ovat yhdessä toteuttaneet Aasiassa projekteja *Nordic Green* -hankkeen sisällä. Lisäksi on toteutettu hankkeita Pohjoismaiden asiantuntemuksesta vanhustenhuollon teknologiassa sekä hanke, jossa on tutkittu Singaporea Aasian-markkinoiden keskipisteenä. Ohjelmaa laajennettiin vuonna 2012 käsittämään kaikki Euroopan ulkopuoliset maat, ja yksi hankkeista koskee pohjoismaisen elinkeinoelämän keskuksen perustamista Etelä-Amerikkaan.

Yksi ohjelman tuloksista on ollut, että Pohjoismaiden edustustot ovat lisänneet yhteistyötään esitelläkseen Pohjoismaita saman katon alla. Tämä on osoittautunut helpoimmaksi alueilla, joilla yksittäisillä Pohjoismailla ei vielä ole vakiintuneita rakenteita tai joita ne eivät ole priorisoineet kansallisesti.

Aloite saatetaan loppuun vuonna 2012.

"One and one the Nordic countries are too small to be very visible in Japan, but together we can make an impression. The Japanese already see the Nordic countries as a pretty homogenous region, with advanced technologies and a high implementation of sustainable environmental politics." Per Christer Lund, Science and Technology Counselor at the Norwegian embassy in Tokyo.

Uusi pohjois- mainen inno- vaatiopalkinto

Yhteispohjoismainen energianäyttely

Tavoite: Vuotuisen pohjoismaisen innovaatiopalkinnon tarkoituksena on markkinoida pohjoismaisten innovaatioiden merkitystä. On ehdotettu, että alueen esikuvia nostettaisiin esille perustamalla innovaatiopalkinto, joka palkitsee innovatiivisuutta konkreettisella ja myönteisellä tavalla. Se toisi huomiota uusille tekniikoille, uusille tuotteille, uusille prosesseille tai uusille organisaatioille. Myös innovaation kaupallinen menestys ja merkitys laajemmalle piirille tai koko yhteiskunnalle otetaan huomioon.

Tulokset: Ehdotus vuosittain myönnettävästä pohjoismaisesta innovaatiopalkinnosta lähetettiin Pohjoismaiden neuvoston käsittelyyn vuoden 2008 istuntoon, jossa neuvosto päätti, että se ei suosittele Pohjoismaiden ministerineuvostolle palkinnon perustamista. Tämän nojalla Pohjoismaiden ministerineuvosto päätti olla toteuttamatta tätä globalisaatioaloitetta.

Aloite on saatettu loppuun. ■

(Jatkettu vuodesta 2011 lähtien Energia ja liikenne -aloitteen alla)

Tavoite: Energianäyttelyllä on tarkoitus vahvistaa Pohjoismaiden asemaa uusien ympäristö- ja energiateknikoiden edelläkävijänä ja profiloida Pohjoismaita ulospäin. Mailla on toisiaan täydentävää energiaosaamista, ja yhdessä ne kattavat laajan kirjon huippuluokan energiaratkaisuja. Pohjoismaat ovat sitä paitsi monivuotisen energiayhteistyönsä ansiosta päässeet pitkälle toimitusvarmuuden ja kestävän kehityksen alueella.

Pohjoismaat ovat maailman johtavia maita yhteisten sähkömarkkinoiden kehittämisessä.

Tulokset: Pohjoismaat olivat vuosina 2008–2009 mukana järjestämässä näyttelyä ja konferenssia *Nordic Climate Solutions*. Kyse on Kööpenhaminan Bella Centerissä järjestetystä energia- ja ilmastoalan konferenssista ja messuista, jotka houkuttelivat ensimmäisenä vuonna 1 100 osallis-

tujaa ja toisena vuonna noin 1 400 osallistujaa 48 eri maasta. Pohjoismaiset laitokset ovat panostuksen ansiosta vahvistaneet verkostojaan ja oppineet tuntemaan toistensa tuotteita. Hankkeen seurauksena on myös avattu verkkoportaali www.nordicenergysolutions.org. Tämän lisäksi on ollut useita profiointitoimia, kuten sanomalehtien liitteitä, ilmastokokouksen oheistapahtumia ja *Scientific American* -lehdessä huhtikuussa 2010 julkaistu artikkeli.

Aloite on saatettu loppuun. ■

Shanghain maailmannäyttely 2010

Tavoite: Tarkoituksena on profiloida Pohjoismaita alueena ja esitellä pohjoismaisia ratkaisuja, kokemuksia ja osaamista, jotka liittyvät näyttelyn teemaan Better City, Better Life. Pohjoismaiden yhteinen panostus on keskittynyt yhteisiin toimenpiteisiin, jotka tuottavat lisäarvoa ja täydentävät parhaalla mahdollisella tavalla kansallisia panostuksia.

Tulokset: Shanghain maailmannäyttelyn 2010 yhteydessä Shanghaissa järjestettiin Pohjoismaiden ministerineuvoston johdolla muun muassa Pohjolan päivä ja ilmastoseminaari, jossa oli mukana ministereitä, yritysjohdajia, tutkijoita ja muita tärkeitä toimijoita Kiinasta ja Pohjoismaista. Tapahtumassa oli vahvasti esillä se, miten Pohjoismaiden ja Kiinan välinen vahva yhteistyö voi edistää ympäristömyönteisten energia- ja ilmastotekniikoiden kehittämistä ja käyttöä.

Lisäksi järjestettiin suuri *New Nordic Landscapes* -maisema-arkkitehtuuri-näyttely, elintarviketurvallisuusseminaari ja apuvälinemuotoilunäyttely. Shanghain kansainvälisillä elokuva-festivaaleilla esitettiin lisäksi pohjoismaisia perhe-elokuvia. Pohjoismaiset tapahtumat esittelivät laajalti Pohjoismaiden ydinosaamisalueita, ja ne todella olivat Shanghain moton mukaisia. Hankkeet on toteutettu tiiviissä yhteistyössä eri ministerineuvostojen ja näyttelyn pohjoismaisen pääkomissaarin kesken, ja sen vuoksi ne täyttivätkin erinomaisesti maiden yleiset tavoitteet maailmannäyttelyyn osallistumisesta.

Aloite on saatettu loppuun. ■

Mitkä ovat globalisaatioaloitteen tulokset?

Pohjoismaiden panos ilmastoneuvottelujen tukemiseksi

Tavoite: Edistää Pohjoismaiden kannalta hyvää ilmastopimusta (UNFCCC) Kööpenhaminassa joulukuussa 2009 pidettävässä ilmasto-kokouksessa (osapuolikokous COP 15). Uudistetulla toimeksiannolla pyritään edelleen Pohjoismaiden kannalta hyvään maailmanlaajuiseen ilmastopimukseen.

Tulokset: Vaikka uutta sitovaa maailmanlaajuista ilmastopimusta ei olekaan vielä saatu aikaan, monet pohjoismaisen ilmastoyhteistyön poliittisista tavoitteista kansainvälisen ilmastopimuksen aikaansaamiseksi on lunastettu. Ryhmän saavutukset tässä työssä ovat olleet hyvin menestyksekkäitä ja ne on huomattu eri puolilla maailmaa.

Tämä on toteutunut toisaalta pohjoismaisten projektien kautta, joilla on ollut vaikutusta kansainvälisissä kokouksissa ja ennen kaikkea Kööpenhaminan ilmastokokousta seuranneissa osapuolikokouksis-

sa, ja toisaalta vuorovaikutuksessa muiden pohjoismaisten toimijoiden, kuten Pohjoismaiden ympäristörahoitusyhtiön (NEFCO) ja Pohjoismaisen kehitysrahaston (NDF), kanssa.

Ainutlaatuinen aloite maailmanlaajuisesti

Ilmastoryhmä on esitellyt yhteistyössä NEFCOn ja NDF:n kanssa maailmanlaajuisestikin ainutlaatuisen aloitteen sektoripanostuksista (Kioton pöytäkirjan puhtaan kehityksen mekanismien jatkotoimena) kehitysmaiden (Vietnam ja Peru) ilmastopäästöjen vähentämiseen. Aloite kulkee nimellä *Nordic Partnership Initiative*. Kehitysmaiden tärkeimpiä kysymyksiä ilmastoneuvotteluissa on vaatimus teollisuusmaiden rahoitustuesta ehtona maiden sitoutumiselle päästörajoituksiin. NEFCO ja NDF toimivat tässä hankkeessa rahoitusvälineinä. Pohjoismaat ovat tältä osin edelläkävijöitä ja kantavat vastuunsa. Tarvitaan kuitenkin myös yksityistä pääomaa, ja *Nordic Partnership Ini-*

tiative on hyvä esimerkki teollisuuden toivomasta poliittisesta päätöksestä, joka voi saada aikaan myös muuta rahoitusta.

Ilmastoryhmä on myös laatinut ainutlaatuisen ja neuvottelupiireissä suurta huomiota herättäneen aineiston, jossa käsitellään niin sanottujen BASIC-maiden (Brasilia, Etelä-Afrikka, Intia ja Kiina) roolia ja asemaa YK:n ilmastoneuvotteluissa.

Osaamisen taso parantunut

Ryhmä on toteuttanut säännöllisesti erilaisia tutkimuksia sekä seminaareja ja työpajoja pohjoismaisten ilmastoneuvottelujen tukemiseksi. Se on myös järjestänyt kokouksia sekä teollisuus- että kehitysmaiden, muun muassa USAn ja Kiinan, neuvottelijoiden kanssa keskustellakseen neuvottelujen avainkysymyksistä.

Kaiken kaikkiaan ryhmän työ on kohottanut pohjoismaisten ilmastoneuvottelijoiden osaamisen tasoa.

Rajaestefoorumi

Ryhmän kokoukset ja työpajat ovat myös lisänneet niiden osapuolten keskinäistä ymmärrystä, joilla on ollut erilaiset näkemykset globaaliin ilmastomuutokseen liittyvästä vastuusta. Työ on lisännyt sen ohella Pohjoismaiden näkyvyyttä globaalisissa ilmastotyöissä. Ryhmän nykyinen nimi on NOAK (*Nordiska arbetsgruppen för globala klimatförhandlingar* – Kansainvälisten ilmastoneuvottelujen pohjoismainen työryhmä).

Tämä globalisaatiohanke on hyvä esimerkki pohjoismaisesta yhteistyöstä, jolla tavoitellaan kahta päämäärää Pohjolan profiloimisessa alueena: toisaalta ilmastoa, ympäristöä ja energiaa, toisaalta kansainvälistä osallistumista ja vastuuta.

Aloite on saatettu loppuun globalisaatiohankkeena, mutta ympäristöasiain ministerineuvosto (MR-M) on päättänyt jatkaa ryhmän toimeksiantoa vuoden 2012 loppuun. ■

Tavoite: Helpottaa useammassa kuin yhdessä maassa toimivien yksityisten kansalaisten ja yritysten elämää ja toimintaa painostamalla maita ja ehdottamalla ratkaisuja silloin, kun Pohjoismaiden toisistaan poikkeavat lait, säännöt tai käytännöt haittaavat maiden välistä liikkuvuutta.

Tulokset: Rajaestefoorumi työskentelee noin 40 konkreettisen rajaesteen parissa. Alussa työskentelytapana oli lähettää virallisia kirjelmiä ministeriöihin ja viranomaisille, mutta nykyisin järjestetään yhä enemmän pyöreän pöydän keskusteluja ja kokouksia, joihin kutsutaan vastuullisia viranomaisia ja ministeriöitä. On myös ponnisteltu sen puolesta, että entistä tiiviimmällä pohjoismaisella yhteistyöllä voitaisiin estää uusien rajaesteiden syntyminen EU-direktiivien täytäntöönpanossa ja kansallisen lainsäädännön laadinnassa.

Rajaestefoorumin työn tuloksista mainittakoon muun muassa se, että Pohjoismaiden parlamenttien puhemiehet onnistuttiin syksyllä 2011 saamaan vakuuttuneiksi siitä, että jokaisessa parlamentissa tulee järjestää erityinen teemakeskustelu rajaesteistä. On myös perustettu asiantuntijaryhmä työelämän ja sosiaali- ja terveystieteiden virkamieskomiteoiden alaisuuteen. Ryhmä on kartoittanut yksityiskohtaisesti 36 konkreettista rajaestettä Pohjoismaiden työmarkkinoilla ja sosiaaliturvan alueella ja esittänyt ratkaisua 30 esteeseen.

Rajaestefoorumista tulee vuonna 2013 globalisaatiopuolustuksen ulkopuolinen hanke. Foorumin toimeksianto päättyy vuoden 2013 lopussa. Hankkeen tulevaisuus hahmotellaan rajaestetyön erityisessä tarkastuksessa ja toimintasuunnitelmassa, josta yhteistyöministerit päättivät helmikuussa 2012. ■

Pohjoismaisen tutkimus- ja innovaatioalueen (NORIA) kehittäminen

Tavoite: Vahvistaa Pohjoismaiden kansainvälistä kilpailukykyä tehokas pohjoismaisen tutkimus- ja innovaatioalueen (NORIA) kehittämisestä.

Tulokset: Ohjelma on rakentunut kolmelle toimintamuodolle:

- esitutkimukset ja analyysit
- hankkeet
- profilointi.

Esitutkimukset ja analyysit

Ohjelman puitteissa on toteutettu valmistelevia tutkimuksia, jotka ovat johtaneet useiden uusien pohjoismaisten lippulaivaohjelmien kehittämiseen tutkimuksen alalla. Pohjoismaisten vahvuuksien, painopisteiden ja yhteistyömahdollisuuksien analysointi on kasvattanut muun muassa *eScience*stä, e-infrastruktuurihanke *Baltic Ringistä* ja *Education for tomorrow* -koulutustutkimusohjelmasta (ks. hanke nuorten oppimisesta) uusia suuria ja yhteisesti rahoitettuja pohjoismaisia tutkimusohjelmia. Nämä ohjelmat osoittavat, että pohjoismaisella yhteistyöllä voidaan tehokkaasti koota resursseja ja rakentaa joustavia yhteistyömuotoja kansallisten tutkimustoimijoiden kesken.

Ohjelmassa on myös toteutettu analyysieja, jotka kokoavat yhteen kokemuksia *huippu tutkimusaloitteen* (TFI) kehittämisestä. Lisäksi on tehty rajat ylittäviä analyysieja yritysten tutkimus- ja innovaatioinvestointien vaikutuksista. Nämä tulokset ovat olennaisen tärkeitä, kun koulutus- ja tutkimusministerineuvosto nyt jatkaa pohjoismaisen tutkimusyhteistyön kehittämistä.

Hankkeet

Konkreettisten hankkeiden suhteen ohjelma on valinnut kolme tutkimuksen ja innovaation vuorovaikutukselle tärkeää ministerineuvoston painopistealuetta.

1. Terveyssektorilla ollaan käynnistämässä tutkimusohjelmaa, jonka tarkoituksena on parantaa osaamista Pohjoismaiden käyttäjälähtöisen innovaation saralla.
2. Klusterialueen pohjoismainen yhteistyö on ollut keskeisellä sijalla koko ohjelmakauden ajan. Ensimmäisessä vaiheessa toteutettiin hanke, jossa olivat mukana Pohjoismaat, Saksa ja Puola ja jossa analysoitiin ja vertailtiin koko alueen klustereita ja klusteriohjelmia. Se on suurin ja perusteellisin Euroopassa toteutettu klusterianalyysi. Projektin toisessa vaiheessa on toteutettu vuonna 2013 käynnistetty ohjelma, joka tukee pohjoismaisten klustereiden kansainvälistymistä. Tämä on tehty yhteistyössä pohjoismaisten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa.
3. Ohjelmassa on käynnistetty yhteistyössä tutkimus- ja innovaatio-rahastajien kanssa analyysi-

Pohjoismaiden korkea-asteen koulutuksen edistäminen

sityö, jonka tarkoituksena on lisätä osaamista yksityisten yritysten tutkimus- ja innovaatioinvestointien vaikutuksista. Analyysi tarjoaa aivan uutta vertailevaa tietoa, jonka avulla voidaan kehittää Pohjoismaiden tutkimus- ja innovaatio-ohjelmia.

Profilointi

Yksi profilointityön painopisteistä on ollut pohjoismaisen yhteistyön näkyvyyden parantaminen EU:ssa. NORIAN ja eurooppalaisen tutkimusalueen ERAn (European Research Area) välisen synergian vahvistamiseksi on kehitetty toimenpidesuunnitelma yhteistyössä Pohjoismaiden ministerineuvoston muiden asianomaisten sektorien, Nordic Innovationin ja Pohjoismaisen energiantutkimuksen sekä Brysselissä sijaitsevien pohjoismaisten tutkimustoimijoiden kanssa. Brysselissä on toteutettu avoin ”Nordic Forum” yhdessä EU:n komission kanssa tarkoituksena tuoda esille pohjoismaista tutkimusyhteistyötä.

Aloite saatetaan loppuun vuonna 2012. ■

Tavoite: Lisätä pohjoismaisten oppilaitosten välisiä kontakteja ja tehdä Pohjoismaista houkuttava opiskelupaikka. Pohjoismaiden houkuttavuutta on parannettava ennen kaikkea siksi, että voisimme pitää kiinni Pohjoismaissa asuvista aloitteellisista ja innovatiivisista ihmisistä, mutta myös siksi, että pystyisimme luomaan niin hyvät olosuhteet, että voimme houkutella tällaisia ihmisiä myös Pohjoismaiden ulkopuolelta.

Tulokset: Aloite on tuottanut yhteensä 16 uutta pohjoismaista maiteriohjelmaa, joissa ovat mukana useimmat Pohjoismaiden suuret yliopistot. Vuoden 2012 loppuun mennessä rahoitetaan vielä kuusi ohjelmaa. Monissa ohjelmissa on runsaasti osallistujia Pohjoismaiden ulkopuolelta, sekä EU-maista että EU:n ulkopuolelta. Aloitteen tuloksena on myös nimetty rajaesteitä, jotka haittaavat Pohjoismaiden korkea-asteen oppilaitosten välistä liikkuvuutta ja yhteistyötä. Rajaestetyö jatkuu eri tasoilla vuoden 2012 jälkeen. Osa haasteista johtuu lainsäädännöstä, osa taas voidaan ratkaista muulla tavoin, esimerkiksi laitoksissa.

Syksyllä 2011 aloitettiin työ kolmivuotisen aloitteen parissa, jonka tarkoituksena on luoda yliopistopohjaisia verkostoja tiedonvaihtoa, kaupallistamista ja innovaatiota varten, niin sanottuja *osaamiskolmioverkostoja*. Verkossa on julkaistu eri osahankkeita laajempien kohderyhmien tavoittamiseksi.

Osaamiskolmioon on panostettu myös perustamalla SINO – pohjoismainen osaamiskolmioverkosto, jonka perusta on kiinalaisen Fudanin yliopiston pohjoismaisessa keskuksessa. Kesällä 2012 julistettiin haku, ja päätöstä varojen myöntämisestä odotetaan vuoden 2012 lopussa.

Globalisaatioaloitteen puitteissa on päätetty käynnistää yhteisaloitteena EU:n komission kanssa hanke *Classifying higher education institutions in the Nordic countries*. Hankkeessa on kartoitettu yli sata pohjoismaista korkea-asteen oppilaitosta. Tuloksista raportoidaan syksyllä 2012, ja päätöskonferenssi pidetään 22. lokakuuta 2012.

Projekti saatetaan loppuun vuonna 2012, mutta toiminta jatkuu vuoden 2014 loppuun. ■

Nuorten ja aikuisten hyvä oppiminen

Tavoite: Saada nykyistä useammat nuoret suorittamaan loppuun toisen asteen koulutus ja edistää aikuisten tietämystä ja osaamista sekä henkilohtaisen kehityksen että työ- ja yhteiskunnallisen elämän kehityksen pohjana.

Tulokset: Aloitteen puitteissa on toteutettu useita tapahtumia ja tutkimuksia. Aiheina ovat kannustaminen opintojen loppuun suorittamiseen, aikuisten osaaminen, luovuus, innovaatio ja yrittäjyys. Painopiste on ollut uuden osaamisen kehittämisessä, kokemustenvaihdossa, hyvien käytäntöjen havaitsemisessa ja tiedonvälityksessä. Noudattaen pääministerien toivetta Pohjoismaiden paremmasta näkyvyydestä on kehitetty erityinen *opetus- ja keskustelufoorumi*, joka on auttanut jakamaan ja profiloimaan hankkeen tavoitteita ja tuloksia. Opetus- ja keskustelufoorumia varten on perustettu verkkosi-

vu, ja projektin tulokset ja raportit ovat osoitteessa www.dialognorden.org.

Joitakin yksittäisiä toimenpiteitä jatketaan vuoden 2012 jälkeen. Yksi näistä on verkkopohjaisen resurssipankin toteuttaminen opintojen keskeyttämisen ehkäisemiseksi. Pohjoismainen hyvinvointikeskus NVC on saanut tehtäväkseen sen perustamisen ja ylläpitämisen. Resurssipankki kerää ja välittää hyviä esimerkkejä, parhaita käytäntöjä, tutkimukseen perustuvaa tietoa ja kokeilujen arviointeja sekä esittelee lupaavimpia toimenpiteitä korkea-asteen opintojen keskeyttämisen torjumiseksi. NVC:n tehtävänä on profiloida resurssipankkia ja tuoda sillä tavalla esille ja välittää hyviä esimerkkejä ja tuloksia. Niiden toivotaan siirtyvän osaksi Pohjoismaiden yleistä käytäntöä. Pudokkuustutkimusta tehdään lisäksi *Education for tomorrow* -hankkeessa, jonka sihteeristötehtävistä huolehtii NordForsk. Myös

aikuisten oppimisen alueella jatketaan toimintaa, joka käsittää erilaisia tutkimuksia aikuisten oppimisesta, muun muassa kartoituksen aikuisille suunnatun korkea-asteen koulutuksen yhtäläisyyksistä ja eroista.

Aloite saatetaan loppuun vuonna 2012. ■

Selvitys ilmastonmuutoksen vaikutuksista Pohjoismaiden luonnonvaroihin

Tavoite: Tämä teemaverkosto-ohjelma muodostaa perustan sopeutumisen ja toimenpidepolitiikalle, joka koskee ilmastonmuutoksen vaikutusta luonnonvaroihin ja elintarviketuotantoon. Ohjelmassa on kyse lähinnä maatalouden, metsätalouden, kalastuksen ja elintarvikealan tärkeistä tuotantojärjestelmistä. Uutena ohjelmaelementtinä vuonna 2011 varattiin varoja kasvinjalostuksen julkisten ja yksityisten toimijoiden kumppanuuden perustamiseen Pohjoismaissa.

Tulokset: Kuusi tutkijaverkostoa on saanut tukea tuottaakseen tuloksia ohjelman puitteissa. Ohjelmalla ja sen rakenteella pyritään sektorien yhteiseen lähestymistapaan ja koordinoitiin tämän ohjelman ja huippututkimusaloitteen (TFI) kesken. Ohjelman ohjausryhmä toteaa, että hankkeet kattavat hyvin eri sektorit (kalatalous, maatalous, metsätalous sekä eläinten ja kasvien geenivarat).

Ohjausryhmä aikoo käyttää vuonna 2012 varoja ilmastoatlaksen mallintamistavojen kehittämiseen. Se voi helpottaa kustannustehokasta valvontaa, kun kyseessä ovat esimerkiksi ilmastonmuutokseen liittyvät eläinten ja kasvien sairaudet, mikä on Pohjoismaiden yhteinen haaste. Ohjelman ohjausryhmä kokoaa ja laatii pohjoismaisen linjausasiakirjan alkutuotannon sopeutumisesta ilmastonmuutokseen. Suositukset laaditaan vuoden 2013 kuluessa ja esitellään viimeistään alkuvuodesta 2014. Suositukset perustuvat verkostojen tuloksiin.

Pohjoismaiden kasvinjalostuksessa ollaan käynnistämässä julkisten ja yksityisten toimijoiden kumppanuutta kolmivuotisena pilottihankkeena. Pohjoismaiden ministerineuvoston alkurahoituksen lisäksi maat ja yritykset rahoittavat kumpikin 50 % kumppanuuden toiminnasta. Ohjel-

man edettyä pilottijaksolla täyteen laajuuteensa maat ja yritykset rahoittavat sitä yhteensä 8 miljoonalla Tanskan kruunulla vuodessa. Kaikki maat ovat liittyneet kumppanuuteen, ja yritykset ovat olleet siitä erittäin kiinnostuneita.

Kumppanuuden ohjausryhmä aloitti työnsä alkukesästä 2011. Kasvinjalostusalan kumppanuuden pilottijakso päättyy vuoden 2013 lopussa. Hanke on käynnissä, ja parhaillaan suunnitellaan arviointia, joka jätetään maa- ja metsätalous, kalastus-, vesiviljely- ja elintarvikeasiain ministerineuvostolle kesäkuussa 2013, jolloin keskustellaan kumppanuuden tulevaisuudesta.

Aloite sisältyy pääsihteerin ehdotukseen vuoden 2013 priorisointibudjetin panostuksista. ■

Pohjoismaisten sähkömarkkinoiden harmonisointi

Tavoite: Pohjoismaiden sähkömarkkinoiden yhdenmukaistamistyön yhtenä tavoitteena on ollut yhteis-pohjoismaisten markkinoiden toteuttaminen sähkönkuluttajia varten. Tällaiset loppukäyttäjämarkkinat tarkoittaisivat sitä, että kuluttajat voivat vapaasti valita sähköntoimittajansa mistä tahansa Pohjoismaasta. Tavoitteena on markkinoiden tehokkuus ja kilpailu ja sitä kautta rajattomat pohjoismaiset sähkömarkkinat.

Tulokset: Nordreg (Pohjoismaiden energiaregulaattorit) työskentelee Pohjoismaiden loppukäyttäjämarkkinoiden yhdenmukaistamiseksi. Annettavien suositusten tulee olla asiakaslähtöisiä, parantaa kilpailua, lisätä tehokkuutta ja vahvistaa EU:n säännösten mukaisesti verkonomistajien neutraaliutta.

Tavoitteen määritelmä on *supplier centric model*, mikä tarkoittaa sitä, että asiakas on yhteydessä sähkö-

markkinoihin suurelta osin mutta ei välttämättä kokonaan sähkönmyyjän kautta. Tavoitteeseen sisältyy myös se, että asiakas saa yhden laskun, jolla maksetaan sekä sähkönkulutus että siirtomaksu. Yhdenmukaistaminen on jatkuva prosessi, ja hankkeen ensimmäinen vaihe keskittyy kaikkein kriittisimpien alueiden yhdenmukaistamiseen yhteispohjoismaisten loppuasiakasmarkkinoiden aikaansaamiseksi.

Tämä aloitteen ensimmäinen vaihe jatkuu vuoteen 2015, ja sitä on kuvailtu tarkemmin raportissa *Roadmap towards a common Nordic end-user market* -raportissa (NordREG Report 3, 2012).

Toiveena joustavuus

Pohjoismaisten sähköyhtiöiden toimialajärjestöjen yhteistyöorganisaatio Nordenergi ja pohjoismaiset kantaverkko-operaattorit (TSO) ovat saaneet toimeksiannon energiami-

nistereiltä. Sen mukaan niiden on annettava selvitys työstä, jota ne tekevät pohjoismaisten sähkönkuluttajien joustavuuden vahvistamiseksi. Painopisteen tulee olla yhteispohjoismaisissa toimissa. Lisäksi kanta-verkko-operaattorien tulee selvittää työtään tasapainon ylläpitämiseksi ja yhteistyötään teollisuuden kanssa sähkön kulutusjouston parantamiseksi. Energiaministerit keskustelivat näiden selvitysten ja kansallisten laajennussuunnitelmien pohjalta yhteispohjoismaisten toimenpiteiden tarpeesta lokakuussa 2012 pidetävässä kokouksessa.

Aloite sisältyy pääsihteerin ehdotukseen vuoden 2013 priorisointibudjetin panostuksiksi (osa sähkömarkkinoiden kulutusjoustoja kohdassa Vihreä kasvu). ■

kWh

Pohjoismaiden kehittäminen ja profiloiminen luovien elinkeinojen keskuksena

(Jatkettu vuodesta 2010 lähtien Kulttuuri ja luovuus -aloitteen alla)

Tavoite: *Varmistaa Pohjoismaiden johtava asema ja toteuttaa aktiivista yhteispohjoismaista kehitys- ja linjaustyötä luovilla aloilla sekä profiloida Pohjoismaita markkinoinnin avulla luovien alojen johtavana alueena.*

Tulokset: KreaNord-niminen työryhmä (jäljempänä ohjausryhmä), jossa on edustajia viiden Pohjoismaan ja Färsaarten kulttuuri- ja elinkeinoministeriöistä, perustettiin kesäkuussa 2008. Se on toiminut kokemusten, osaamisen ja kehitysvisioiden kokoajana elinkeino- ja kulttuurisektorilla. KreaNordin toiminta suunnattiin neljälle alueelle:

- verkostotoiminta
- kehittämisaloitteet
- linjaussuosituks
- profilointitoimet.

KreaNord on viranomaisten ja alan asiantuntijoiden välisen koordinoinnin kautta osaltaan vahvistanut Pohjoismaiden luovaa taloutta erityisin aloittein. Yksi esimerkki tästä on *pohjoismainen tietokonepeliohjelma globalisaatiota varten*. Se on osana KreaNordia rakentanut vuosina 2008–2010 Tokioon pysyvän perustan pohjoismaisille tietokonepeleille ja luonut yhteyksiä Lähi-idän kehittäjiin, sijoittajiin, jakelijoihin ja viranomaisiin.

Vuoden 2008 lopussa ja vuoden 2009 alussa käynnistetty projektitoiminta auttoi laatimaan neljä pohjoismaista linjaussuositusta, jotka Pohjoismaiden elinkeino- ja kulttuuriministerit hyväksyivät syksyllä 2010. KreaNordin perustamisen myötä on käynnistetty myös uusi yhteistyöalue Pohjoismaiden ministerineuvostossa ja saatu kulttuuri- ja elinkeinosektorit tiivistämään yhteistyötään Pohjoismaiden luovien alojen kehittämisek-

si. Yhteistyö on parantanut koordinointia ja tuottanut Pohjoismaille lisäarvoa.

Aloite on saatettu loppuun. ■

Mitkä ovat globalisaatioaloitteen tulokset?

Pohjoismainen kulttuuri maailmalla

Tavoite: *Globalisaatioaloite Pohjoismainen kulttuuri maailmalla profiloi pohjoismaista kulttuuria Pohjoismaiden ulkopuolella, vahvistaa pohjoismaista ”kulttuurituotemerkkiä” ja näyttää, mitä pohjoismaisella kulttuurilla on tarjottavanaan globaalissa maailmassa ja globaaleilla markkinoilla.*

Tulokset: Aloite on jaettu päähankkeen alaiseksi kolmeksi osaprojektiksi ja se sisältää kolme osatekijää:

- pohjoismainen elokuva
- pohjoismainen arkkitehtuuri
- pohjoismainen kirjallisuus.

Aloitteen toteutuksessa oli seuraavat välitavoitteet: Toronton kansainväliset elokuvafestivaalit syyskuussa 2009, Shanghaiin maailmannäyttely kesäkuussa 2010 ja Pariisin kirjamesstit maaliskuussa 2011.

Pohjoismaiden esiintyminen Toronton elokuvafestivaaleilla sai runsaasti näkyvyyttä. Sekä kutsutut kulttuurihenkilöt että paikalla olevat ostajat ottivat sen myönteisesti vastaan. Toronton festivaalit ovat maailman arvostetuimpia elokuvafestivaaleja, ja ne houkuttelevat vuosittain noin 260 000 kävijää.

Kaupunkien maisema-arkkitehtuuria esittelevään pohjoismaiseen *New Nordic Landscapes* -näyttelyyn tutustui Shanghaiin maailmannäyttelyssä noin 60 000 kävijää.

Pohjoismaiden esiintyminen Pariisin *Salon du Livre* -kirjamessuilla oli ensimmäinen kerta, jolloin kaikki Pohjoismaat sekä Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti olivat esillä yhtenäisenä teema-alueena kansainvälisillä kirjamessuilla. Panostukseen sisältyi pohjoismainen paviljonki ja

tilaisuus, jossa oli mukana 40 kutsuttua pohjoismaista kirjailijaa. Pariisin kirjamessut on suunnattu lukijoille, kirjailijoille ja kustantajille. Ne ovat Euroopan suurimmat yksittäiset kirjamesstit, ja kävijöitä on noin 200 000 vuosittain. Messut tarjosivat pohjoismaisille kirjailijoille ja ranskalaisille kustantajille sekä laajalle ranskalaiselle ja kansainväliselle yleisölle monia oivallisia mahdollisuuksia innostaviin tapaamisiin.

Nämä kolme tapahtumaa edistivät pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön näkyvyyttä ja herättivät kävijöiden kiinnostusta ja tarjosivat heille tietoa sekä Pohjoismaista yleensä että tapahtumien erityistestemasta.

Aloite on saatettu loppuun.

”Kokemukset syksyn kansainvälisen strategian käynnistämisestä Torontossa ja pohjoismaisen elokuvan promovoinista osoittavat, että pohjoismaisella kulttuuriyhteistyöllä on sekä konkreettinen taiteellinen arvo että kyky saada kansainvälistä vastakaikua.” Tanskan kulttuuriministeri Carina Christensen, 2009. ■

Kulttuuri ja luovuus (KreaNord)

(Pohjoismaiden kehittäminen ja profiloiminen luovien elinkeinojen keskuksena -aloitteen jatkohanke. Kulttuuri ja luovuus on jatkoa KreaNord-ryhmän toimeksiannolle vuoden 2012 loppuun.)

Tavoite: *KreaNordin tavoitteena on edistää Pohjoismaiden luovia aloja ja toimia sektorienvälisenä kokemusten, osaamisen ja kehitysvisioiden kokoajana, joka kattaa sekä elinkeino- että kulttuurisektorin. KreaNord pyrkii aikaansaamaan tiivistä pohjoismaisen tason yhteistyötä viranomaisten ja alan asiantuntijoiden kesken. KreaNordin on tarkoitus auttaa Pohjoismaita vahvistamaan asemaansa kulttuurialojen ja luovien alojen globaalisti johtavana alueena.*

Tulokset: KreaNord on keskittynyt vuodesta 2010 lähtien panemaan täytäntöön pohjoismaisia linjaussuosituksia, joista elinkeino-, energia- ja aluepolitiikan ministerineuvosto ja kulttuuriministerineuvosto päättivät syksyllä 2010. KreaNord on tehnyt työtä kaikkien neljän linjauksen parissa. Yksityiskohtainen katsaus KreaNordin toiminnasta ja tuloksista on *Kreative Norden 2012* -raportissa (joka julkaistaan lokakuussa 2012).

Linjaus 1

Ensimmäinen linjaus käsittää strategisen yhteistyön edistämisen kasvun luomiseksi. KreaNord on tukenut useita hankkeita, jotka ovat tuottaneet konkreettista lisäarvoa luoville aloille. Muun muassa *NOMEX Nordic Music Export Programme* -hanke on osoittanut, että Pohjoismaille on selkeästi etua siitä, että ne profiloituvat yhdessä kansainvälisillä musiikkimarkkinoilla. NOMEX on voinut järjestää KreaNordin tuella muun muassa ”näyteikkunoita” Tokiossa, Madridissa ja Lontoossa. Pohjoismaiden tietokonepeliohjelma on toinen esimerkki siitä, että strateginen yhteistyö voi luoda kasvua luovalla alalla. Kaksikymmentä pohjoismaista

pelinkehittäjää on tehnyt vientiin sata peliä vuodesta 2009 lähtien.

KreaNord on rakentanut vuonna 2011 myös pohjoismaisen toimijaverkoston tarkoituksena vahvistaa pohjoismaisten kotimarkkinoiden koordinaointia ja kasvua. Verkostoon kuuluu muun muassa kaikkien Pohjoismaiden viranomaisia, jotka työskentelevät päivittäin luovien alojen parissa. Verkosto perustuu muun muassa tiedonvälitykselle kaikki Pohjoismaat kattavista kulttuurialojen ja luovien alojen parhaista käytännöistä. Verkosto on kehittänyt myös pohjoismaisen esimerkkikokoelman alojen konkreettisista esimerkeistä.

Linjaus 2

KreaNordin toisessa linjauksessa on kyse uusista rahoitusmahdollisuuksista. KreaNord on muun muassa kartoittanut luovien alojen rahoitusmahdollisuuksia ja tämän linjauksen toteuttamiseksi ja kehittämiseksi niin sanotun bisnesenkeliverkoston (Nordic Business Angel & Investor Network www.businesskreatenord.org).

KreaNord on myös edustanut Pohjoismaita eurooppalaisissa

FAME-hankkeessa (*Facilitating Access & Mobilisation of European Finance for Creative Industry Growth*). Hankkeessa kartoitetaan olemassa olevia rahoitusmahdollisuuksia. Sen työmuotona on coaching, ja pitkällä aikavälillä pyrkimyksenä on perustaa eurooppalainen rahasto uusien rahoitusmahdollisuuksien kehittämiseksi luoville aloille. FAME-hanke jatkuu vuoteen 2014. KreaNord osallistuu myös Creative Business Cup -työhön. Kyse on kilpailusta, jossa valitaan maailman paras luovien ja kulttuurialojen yrittäjä. Kilpailulla halutaan vahvistaa luovaa yrittäjyyttä.

Linjaus 3

Kolmannessa linjauksessa on kyse kulttuurin, luovuuden ja yrittäjyyden edistämisestä Pohjoismaiden koulu- tuksissa. On ilmennyt, että etenkin taidealojen koulutuksessa tarvitaan vahvempaa yrittäjyysosaamista. To- teuttaakseen tätä linjausta KreaNord

on muun muassa tehnyt selvityksiä yrittäjyydestä taidealojen koulutuk- sessa.

Linjaus 4

Neljäs linjaussuositus käsittelee luovien alojen ja kulttuurituotteiden pohjoismaisten yhteismarkkinoiden luomista. KreaNord on kannustanut kulttuurialojen ja luovien alojen pohjoismaisia toimialajärjestöjä vahvistamaan asemaa pohjois- maisella tasolla. Lisäksi edistetään näiden toimiala-aloitteiden välistä yhteistyötä tarkoituksena vahvistaa yhteispohjoismaisia kulttuurituot- teiden ja -palvelujen markkinoita. KreaNord on myös tutkinut luovien alojen haasteita immateriaalioike- uksien alueella.

Linjaussuositusten toteuttaminen on hyvässä vauhdissa.

Aloite sisältyy pääsihteerin ehdotuk- seen vuoden 2013 priorisointibudje- tin panostuksista.

"The spotlight on Nordic music has ne- ver been brighter than now. This creates an opportunity to strengthen and profile a brand for Nordic music worldwide."
Anna Hildur Hildibrandsdóttir, NOMEX.

Terveys ja hyvinvointi

Tavoite: *Terveys ja hyvinvointi -globalisaatioaloitteen tarkoituksena on koota tietoa, joka vahvistaa Pohjoismaiden asemia pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden kohtaamien tärkeimpien haasteiden ratkaisemisessa. Maiden on mukauduttava demografisiin muutoksiin, globaaliin kilpailuttamiseen sekä maahan- ja maastamuuttoon tilanteessa, jossa tulevaan talouskehityksen liittyy suurta epävarmuutta. Tämä koskee sekä Pohjoismaita että muuta maailmaa.*

Nämä haasteet ovat kuitenkin kasvattaneet merkittävästi Pohjoismaiden innovaatiovoimaa, ja hyvinvointikysymyksiä pyritään nyt ratkaisemaan kekseliäämmin ja halvemmalla. Globalisaatioaloite on sen vuoksi tarkoitettu sektorienväliseksi pohjaksi, joka kokoaa hyvinvointialan pohjoismaista osaamista sekä uusia ajatuksia ja joka voi raivata tietä keskeiselle hyvinvointimallille. Globali-

saatioaloitteessa on kyse sektorienvälisestä yhteistyöstä, jossa on mukana kuusi ministerineuvostoa: maa- ja metsätalous-, kalastus-, vesiviljely- ja elintarvikeasiain ministerineuvosto, sosiaali- ja terveystieteiden ministerineuvosto, työelämän ministerineuvosto, tasa-arvoasiain ministerineuvosto, koulutus- ja tutkimusministerineuvosto sekä elinkeino-, energia- ja aluepolitiikan ministerineuvosto.

Tulokset: Aloitteessa on käynnistetty seitsemän osaprojektia, jotka keskittyvät muutamaa keskeiseen hyvinvointihaasteeseen. Globalisaatioaloitteen seitsemän osaprojektia nivotaan yhteen yhteisellä käynnistysseminaarilla (pidetty 2010) ja huhtikuussa 2011 pidetyllä yhteisellä tilanneseminaarilla. Elokuussa 2012 lisättiin mukaan viestintäseminääri tulosten tehokkaasta välittämisestä sekä hankkeen päättävä arviointiseminaari. Tämän lisäksi laaditaan koostejulkaisu, joka välittää aloitteen pääasialliset tulokset helpolla ja viestinnällisellä tavalla. Monialaiset aktiviteetit ovat yhtenäistäneet aloitetta, ja ministerineuvostojen kesken on pystytty tekemään ainutlaatuista yhteistyötä, josta on saatu huomattavaa synergiaetua.

Hyvinvointi

Heikossa asemassa olevien ryhmien osallistaminen työmarkkinoille maailmanlaajuisen finanssikriisin valossa

Päävastuu: sosiaali- ja terveystieteiden ministerineuvosto

Sidosryhmät: työelämän ministerineuvosto, koulutus- ja tutkimusministerineuvosto

Hankkeessa kartoitetaan pohjoismaisia strategioita ja työvälineitä heikossa asemassa olevien ryhmien osallistamiseksi yhteiskuntaan. Kohderyhminä ovat 15–24-vuotiaat nuoret, jotka ovat siirtymässä opinnoista työelämäänsä, toimintarajoitteiset ja ikääntyneet. Yksi hankkeen osatuloksista on *Unge på kanten – Om inkludering av utsatte ungdommer i utdanning og arbeid i de nordiske landene* -raportti, joka kuvaa heikossa asemassa olevien nuorten osallistamista koulutukseen ja työelämään Pohjoismaissa. Raportissa muun muassa todetaan, että yhä kasvava osuus Pohjoismaiden nuorista syrjäytyy sekä koulutuksesta että työelämästä. Pysyvä syrjäytyminen uhkaa 5–10 prosenttia Pohjoismaiden nuorista, ja 2–3 prosenttia on jo syrjäytynyt tai syrjäytymässä. Hanke toimittaa hyvinvointipolitiikalle ja työ-

elämään osallistamispolitiikalle suosituksia siitä, miten heikkojen ryhmien syrjäytymistä voidaan ehkäistä. Hanke päättyy vuoden 2012 lopussa.

Ulkomaisten työvoiman rekrytointi

Päävastuu: työelämän ministerineuvosto

Sidosryhmät: sosiaali- ja terveystoiministerineuvosto, tasa-arvoasiain ministerineuvosto, koulutus- ja tutkimusministerineuvosto

Hanke tuottaa näyttöön perustuvaa tietoa, jolla vahvistetaan Pohjoismaiden mahdollisuuksia luoda työmarkkinat, jotka houkuttavat paremmin ulkomaista työvoimaa. Hankkeen tulos on *Labour migrants from Central and Eastern Europe in the Nordic countries* -raportti. Tarkoituksena on vahvistaa Pohjoismaita kilpailtaessa osaavan työvoiman hankkimisesta. Sillä on ratkaisevan tärkeä merkitys Pohjoismaiden kestäväälle kasvuille, työllisyydelle ja hyvinvoinnille. Hanke on aivan konkreettisesti nostanut keskiöön Keski- ja Itä-Euroopan maista tulevat maahanmuuttajavirrat vuosina 2000–2011 ja selvittänyt, mikä on houkuttanut työvoimaa Pohjoismaihin. Hankkeessa on selvitetty puolalaisten

maahanmuuttajien työehtoja ja niin sanotun sosiaalisen polkumyynnin laajuutta Kööpenhaminassa, Oslolla ja Reykjavikissa. Siinä käsitellään myös työvoimanvuokrausyritysten roolia maahanmuuttajatyövoiman hankinnassa. Hanke päättyy vuoden 2012 lopussa.

Uusien kasvualueiden osaamisen kehittäminen

Päävastuu: työelämän ministerineuvosto

Sidosryhmät: koulutus- ja tutkimusministerineuvosto sekä elinkeino-, energia- ja aluepolitiikan ministerineuvosto

Hanke toimittaa raportin siihen sisältyvine linjaussuosituksineen, joita *Nordisk Policy Forum* on testannut ja kehittänyt. Suositukset auttavat optimoimaan kasvualojen kilpailukykyä tarkoituksena vahvistaa Pohjoismaiden kestävää kasvua, työllisyyttä ja hyvinvointia. Hankkeen suositusten pohjana on viisi analyysia: pohjoismaisten kasvualojen yleiset toimintaedellytykset, Pohjoismaiden kasvualojen tunnistaminen, kasvualojen työympäristö ja alojen halu parantaa toimintaedellytyksiä

keskittyen erityisesti työmarkkina- ja työympäristöpolitiikkaan. Hanke päättyy vuoden 2012 lopussa.

Terveys

Terveysten edistäminen ja elintapaisairauksien ennaltaehkäisy

Päävastuu: sosiaali- ja terveystoiministerineuvosto

Sidosryhmät: työelämän ministerineuvosto, tasa-arvoasiain ministerineuvosto, koulutus- ja tutkimusministerineuvosto sekä elinkeino-, energia- ja aluepolitiikan ministerineuvosto

Hankkeen tuloksena on saatu ainutlaatuinen malli ja väline, jolla edistetään päivähoidossa olevien lasten terveitä ravitsemustottumuksia. Opettajat ja terveydenhuoltohenkilöstö tuovat mallin peruskouluihin ja toisen asteen oppilaitoksiin. Hankkeella tuetaan perheitä, jotka ovat epätooisia elintavoista ja terveydestä, yhteistyössä päivähoidon ja terveydenhuollon henkilöstön, esimerkiksi terveyskeskusten ja perheneuvolojen terveydenhoitajien, kanssa. Aloittamalla työ jo päivähoidossa voidaan elintapaisairauksien kielteinen kehitys kääntää tehokkaam-

min ja tehdä terveistä elintavoista luonnollinen osa lasten ja nuorten arkea. Pohjoismaisia kokemuksia tullaan esittelemään portaalissa, joka on suunnattu myös Pohjoismaiden ulkopuolisille ryhmille. Hanke päättyy vuoden 2012 lopussa.

Elintapasairauksien ehkäisytoimien vaikutukset – Nordic Monitoring

Päävastuu: kalastus-, vesiviljely-, maatalous-, elintarvike- ja metsätalouden ministerineuvosto

Sidosryhmät: sosiaali- ja terveystoiministerineuvosto, työelämän ministerineuvosto, koulutus- ja tutkimusministerineuvosto

Hanke on tuottanut ainutlaatuisen ja yksinkertaisen tarkkailuvälineen, jonka ansiosta on nyt ensi kerran mahdollista tehdä vertailututkimuksia Pohjoismaiden väestöjen terveydestä ravitsemuksen, liikunnan ja ylipainon osalta. Tutkimus luo pohjaa yksittäisten maiden kehityksen seuraamiselle ja auttaa tarkastelemaan, millaisia terveyttä edistäviä toimenpiteitä tulisi toteuttaa terveemmän Pohjolan nimissä. Konkreettisesti toteutettiin vuonna 2011 tutkimus, joka käsitti 11 000 lasta ja aikuista eri Pohjois-

maista. Tulokset osoittavat, että naiset syövät terveellisemmin kuin miehet, että pitkän koulutuksen saaneet syövät paremmin kuin lyhyen koulutuksen saaneet ja että ruokavaliassa, liikunnassa ja ylipainossa on alueellisia eroja. Hanke päättyy vuonna 2014.

Ravinnon, oppimisen ja terveyden välinen yhteys koululaisilla

Päävastuu: koulutus- ja tutkimusministerineuvosto

Sidosryhmät: maa- ja metsätalous, kalastus-, vesiviljely- ja elintarvikeseinministerineuvosto, työelämän ministerineuvosto, tasa-arvoasiain ministerineuvosto, koulutus- ja tutkimusministerineuvosto

Hankkeen ensimmäinen tulos on *Kost i skole og barnehage og betydningen for helse og læring* -raportti, joka käsittelee koulu- ja päiväkotiruokailua ja sen merkitystä terveydelle ja oppimiselle. Raportti osoittaa, että on mahdollista toteuttaa ruokailuun liittyviä toimia, jotka vaikuttavat myönteisesti sekä ruokailutottumuksiin, terveyteen että oppimiseen. Tämä on johtanut uuden tutkimushankkeen käynnistämiseen. Hank-

keen nimi on *ProMeal - Prospects for promoting health and performance by school meals in Nordic countries*. Projektissa tutkitaan koulujen ja päiväkotien ruokailutilanteita ja ruokailun vaikutusta lasten oppimiseen ja terveyteen. NordForsk johtaa hanketta ja sen toteuttaa Uumajan yliopiston ravitsemustieteen laitos. Tuloksia odotetaan vuoden 2014 loppuun mennessä.

Innovaatio ja yrittäjyys terveydenhuollossa

Päävastuu: elinkeino-, energia- ja aluepolitiikan ministerineuvosto
Sidosryhmät: työelämän ministerineuvosto, sosiaali- ja terveystoiministerineuvosto, koulutus- ja tutkimusministerineuvosto

Hanke tarjoaa esimerkkejä siitä, miten Pohjoismaat voivat tehokkaimmin edistää julkisen ja yksityisen sektorin innovaatioyhteistyötä ja samalla varmistaa, että tuotteilla ja palveluilla on potentiaalia elinkeinoelämässä. Siinä käsitellään myös yhteistyön esteitä ja niiden kiertämistä. Hanke tuotti vuonna 2010 *Health innovation in the Nordic countries* -raportin ja vuonna 2011

Innovative Public Procurement and Health Care -raportin. Raporttien suositusten ja keskeiset toimet koonneen työpajan pohjalta julkistettiin kymmenen miljoonan Norjan kruunun tarjouskilpailu. Rahoituksesta vastaa Nordic Innovation yhdessä kumppaneiden kanssa. Varat menevät hankinnoista vastaavien osaamisen parantamiseen ja hankinta- ja terveydenhuoltoalan konkreettiseen yhteistyöhön Pohjoismaissa. Aloite jatkuu vuoden 2012 jälkeen Nordic Innovationin alaisina hankkeina, joiden tuloksista raportoidaan Pohjoismaiden elinkeino- ja terveysministeriöille.

Aloite saatetaan loppuun vuonna 2012. ■

Tavoite: Ohjelman tavoitteena on tuoda Pohjoismaita esille johtavana toimijana eScience-infrastruktuurin, -metodiikan, -työkalujen ja eSciencein käytön alalla eri tutkimusalueilla. Projektilla halutaan lisätä pohjoismaisen huippututkimuksen näkyvyyttä, luoda kansallisten ja kansainvälisten tutkimusaloitteiden välistä synergiaa, saada aikaan merkittävää edistystä valituilla tutkimusalueilla (Grand challenges) ja rakentaa osaamista ja edellytyksiä tulevaisuuden tietopohjaisille toimialoille.

Tulokset: Aloitetta on kehitetty yhdessä kansallisten tutkimusneuvostojen kanssa, ja sen yhteinen perusrahoitus on kaikkiaan noin 160 miljoonaa Tanskan kruunua.

Ensimmäisessä vaiheessa perustettiin ilmastomallinnuksen *pohjoismainen huippuyksikkö (Nordic Center of Excellence, NCoE)*. Huippuyksikön tarkoituksena oli tuottaa tämän alan huipputason tutkimusta ja edistää pitkällä aikavälillä osaamista panostamalla nuoriin tutkijoihin.

Toisessa vaiheessa perustetaan uusi terveysalan huippuyksikkö, jonka on tarkoitus opettaa hyödyntämään entistä paremmin pohjoismaista sosiaalisten hyvinvointirekisterien ja biopankkien ”kultakaivosta”. Toivomuksena on auttaa löytämään ratkaisuja useisiin aikamme suuriin kansantauteihin.

Aloite kokonaisuudessaan lisää kansainvälistä näkyvyyttä, ja sen odotetaan toimivan Itämeren alueen eScience- ja e-infrastruktuuriyhteistyön perustana.

Aloite saatetaan loppuun vuonna 2012. ■

Energia ja liikenne sekä yhteispohjoismaisen energianäyttelyn seuranta

(Vuodesta 2011 lähtien Yhteispohjoismainen energianäyttely -aloitteen seuranta)

Tavoite: *Energia ja liikenne -globalisaatioaloitteen tavoitteena on auttaa Pohjoismaita johtavaan asemaan kestävien liikennetarkkailujen kehittämisessä, testauksessa ja käytössä. Pohjoismaita vahvistetaan lisäksi uusien ympäristö- ja energiateknikkoiden edelläkävijänä ja profiloimaan samalla aluetta ulospäin. Ohjelmassa tunnustetaan alueita, joilla pohjoismainen yhteistyö tuottaa lisäarvoa ja annetaan selkeitä linjauksia hankkeen tulosten pohjalta.*

Tulokset: Ohjelman painopiste on sähköliikenteessä ja kestävässä tavarakuljetuksissa. Rahoitusta on saanut kaikkiaan 13 hanketta. Tutkijat ja teollisuus työskentelevät yhdessä yli maan- ja sektorirajojen löytääkseen pohjoismaista hyötyä tuottavia ratkaisuja.

Pohjoismaisten kannusteiden kartoitus

Incentives and actual cost calculations for electric transport in the Nordic countries -hanke on esitellyt kartoituksen ja vertailun Pohjoismaiden erilaisista kannustuskeinoista sähköautojen hankkimiseksi ja käyttämiseksi. Katsaus on verkossa, ja sen yhteydessä on myös laskuri, jolla voi laskea sähköauton hankkimis- ja käyttökustannukset.

Käsikirja julkisille ja yksityisille laitoksille

Julkisia ja yksityisiä laitoksia varten on laadittu *How to get started* -käsikirja, joka opastaa kuljetusjärjestelmien sähköistämistä. Se sisältyy *City freight transport and logistics* -hankkeeseen, jonka pohjana on Ruotsin, Norjan ja Tanskan taajama-logistiikasta tehty analyysi. Siinä pohditaan myös näiden kolmen maan julkisen liikenteen sähköistämismahdollisuuksia.

Nordic Electric Avenue

Aurinkokennolla käyvä latausasema ja vuokra-autojen sähköinen varausjärjestelmä ovat esimerkkejä *Nordic Electric Avenue* -hankkeen tuloksista. Lisäksi Kööpenhaminassa on kartoitettu sopivia latausasema-alueita.

Latausasemien pohjoismainen tietokanta

Latausasemien yhteinen tietokanta on nyt halukkaiden kuljettajien käytettävissä. Tietokanta on kehitetty osana *How to establish a map database and routing service for EV usage optimization* -hanketta, jonka tarkoituksena on ollut sähköautojen käytön optimoiminen. Lisäksi on kehitetty työkalu, joka auttaa kuljettajia valitsemaan latausasemien sijainnin kannalta optimaalisen reitin.

Sähköautoihin tulee merkitä toimintamatka

Pohjoismaiden ilmastossa tehdyt testit osoittavat, että sähköautojen

Mitkä ovat globalisaatioaloitteen tulokset?

toimintamatka voi valitettavasti lyhentyä jopa 15–30 prosenttia. *Assessing range and performance of electric vehicles in Nordic driving conditions* -hanke on viitannut tärkeään linjaussuositukseen yhteispohjoismaisten vertailulukujen laatimiseksi sähköajoneuvojen energiamerkinnöissä.

Suosituksot perustuivat tutkimukseen Pohjoismaiden ilmastot vaikutuksesta sähköautojen toimintamatkaan. Tutkimus osoitti, että erityisesti ilman tiheys, kylmyys ja autojen lämmittäminen alentaa akun kestävyyttä ja sen myötä toimintamatkaa eli sitä, miten pitkään yhdellä latauksella voi ajaa.

”Pohjoismaiden pääministerit odottavat, että hyödynnämme yhteistyömahdollisuuksia liikennesektorin hiilidioksidipäästöjen vähentämiseksi parantamalla energiatehokkuutta ja kehittämällä uusia energiajärjestelmäratkaisuja.” Pohjoismaiden pääministerien ilmastojulkilausuma, kesäkuu 2009

Pohjoismaisen energianäyttelyn seuranta

Energianäyttely tuki vuonna 2011 Pohjoismaisen energiakunta -kilpailun viestintää. Pohjoismaiden energiaministerit julistivat kilpailun vuonna 2010, ja Suomen pääministeri julkisti voittajan vuonna 2011. Kilpailuun osallistui kaikkiaan 45

pohjoismaista kuntaa. Kilpailun tuloksena järjestettiin Dansk Arkitektur Centerin kokoama suuri näyttely, joka on ollut esillä muun muassa Rio+20:ssa ja jonka odotetaan jatkavan kiertuettaan vielä vuoden verran.

Projekti saatetaan loppuun vuonna 2012, mutta toiminta jatkuu vuoden 2014 maaliskuuhun. ■

Pohjoismaisia näkökulmia hiilimarkkinamekanismeihin (CDM/JI)

Tavoite: Tarkoituksena on tukea Pohjoismaiden toimia CDM-mekanismien (puhtaan kehityksen mekanismi) ja JI-mekanismien (yhteistoteutus) muutosten yhteydessä. Kööpenhaminan ilmastokokous vaikuttaa näihin mekanismeihin. Hankkeessa on tarkoitus tutkia, millaiset toimintanäkymät Pohjoismailla on hiilidioksidin päästömarkkinoihin liittyvissä mekanismeissa.

Tulokset: Hankkeen lähtökohtana oli mahdollinen pohjoismainen yhteistyö Kööpenhaminan ilmastokokouksessa mekanismien tulevaisuudesta vuoden 2012 jälkeen oletettavasti käytävien pohdiskelujen valossa. Tärkeän panoksen muodostivat odottavissa olleet keskustelut maiden mahdollisuuksista ja näkymistä osallistua tuleville päästökauppa-markkinoille. Hankkeen keskeisiä kysymyksiä ovat olleet:

- Minkälaisia kokemuksia markkinoilta on saatu tähän mennessä?
- Mitä eroja on Pohjoismaiden välisissä menettelyissä?
- Koordinoitujen ostojen arviointi; voidaanko tämän alan pohjoismaista käytäntöä koordinoida?
- Mitä hankkeita tulee tukea?

- Voiko muilla pohjoismaisilla toimijoilla olla merkitystä tulevaisuudessa?

Hanketta johti ohjausryhmä, jonka nimesivät maiden CDM- ja JI-vastuulliset viranomaiset. Edustettuina olivat Tanskan energiahallitus, Suomen työ- ja elinkeinoministeriö, Ruotsin energiavirasto, Norjan valtiovarainministeriö ja Pohjoismaiden ympäristörahoitusyhtiö NEFCO. Raportin ja synteesiraportin laati ulkopuolinen alan konsultti.

Hankkeen osana on pidetty kolme työpajaa vuonna 2010 (aiheet: kokemukset, JI-/CDM-hankkeiden rahoitus ja vuoden 2012 jälkeinen yhteistyö), joiden tuloksena on laadittu kolme osaraporttia. Syksyllä 2010 valmistui synteesiraportti CDM- ja JI-alan pohjoismaista yhteistyötä koskevina päätelmineen ja suosituksineen.

Ainutlaatuinen pohjoismainen verkosto

Osallistujat ovat arvostaneet suuresti hanketta, ja he ovat rakentaneet sen avulla ainutlaatuisen pohjoismaisen verkoston, jossa on mukana CDM- ja JI-markkinaostoista vastaavia asiantuntijoita. Hanke on edistänyt hyödyllistä kokemustenvaihtoa Pohjoismaiden tämän alan asiantuntijoiden kesken. Myös JI- ja CDM-yhteistyön jatkamisen ja laajentamisen näkymät ovat hyvät erityisesti vuoden 2012 jälkeen uusien mekanismien myötä. Ympäristöasiain ministerineuvoston ja sen NOAK-ryhmän (Maailmanlaajuisten ilmastoneuvottelujen pohjoismainen työryhmä) kautta on jo käynnistetty synteesiraportin suositusten mukaisesti ensimmäinen esitutkimus uudesta pilottihankkeesta luottomekanismien lisäämiseksi Pohjoismaiden ministerineuvoston ja NEFCOn yhteistyönä. Projekti esiteltiin Cancunin ilmastokokouksessa joulukuussa 2010.

Aloite on saatettu loppuun.

Ilmastoa säästävää rakentaminen

Tietoa CDM:stä ja JI:stä

Ilmastohankkeisiin liittyvä kansainvälinen yhteistyö vähentää kasvihuonekaasupäästöjä. Maa voi osallistua maailmanlaajuisen ilmastoyhteistyöhön muissa maissa toteutettavilla kustannustehokkaiden toimenpiteillä. Puhtaan kehityksen mekanismi CDM (Clean Development Mechanism) ja yhteistoteutus JI (Joint Implementation) ovat YK:n ilmastopöytäkirjan ja Kioton pöytäkirjaan sisältyviä yhteistyömalleja.

Puhtaan kehityksen mekanismi eli Clean Development Mechanism, CDM, tarjoaa kehitysmaalle mahdollisuuden ympäristöystävälliseen kehitykseen. Maat, joilla on Kioton pöytäkirjaan sisältyviä velvoitteita, voivat panostaa projektitoimintaan maissa, joilla näitä velvoitteita ei ole, jolloin niille lasketaan hyväksi sertifioitujen päästövähennykset (Certified Emission Reductions eli CER). CER tarkoittaa päästöoikeuksia, jotka myönnetään todellisten ja todennettujen päästövähennysten vastikkeena. Puhtaan kehityksen mekanismien puitteissa toteutetut hankkeet eivät kohdistu pelkästään kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen, vaan myös kestäväan kehityksen maassa, jossa panostukset toteutetaan. Isäntämaan on vahvistettava, että hanke edistää kestäväan kehitystä, ennen kuin CDM-hallintoneuvosto voi hyväksyä ja rekisteröidä sen CDM-hankkeeksi.

Yhteistoteutus eli Joint Implementation, JI, tarjoaa maalle tai yritykselle, jolla on Kioton pöytäkirjan mukaisia velvoitteita, mahdollisuuden panostaa projektitoimintaan toisessa maassa, jolla on velvoitteita, ja tällä tavalla laskea hyväksi päästövähennysyksiköt (Emission Reduction Unit eli ERU). Isäntämaalle myönnetty päästöyksiköt (Assigned Amount Unit eli AAU) muunnetaan päästövähennysyksiköiksi (ERU), jotta ne vastaisivat maassa toteutettavan yhteistoteutushankkeen päästövähennyksiä. Jokaista myönnettyä ERUa kohti perutaan siis yksi isäntämaan AAU.

Lähde: Ruotsin energiahallitus. <http://energimyndigheten.se/Internationellt/NY-Internationellt-klimatsamarbete/Information-om-CDM-och-JI/Investera-i-CDM-och-JI/>

Tavoite: Ilmastoa säästävällä rakentamisella ja Nordic Built -ohjelmalla pyritään kehittämään kestäväää rakentamista varten kilpailukykyisiä ratkaisuja, jotka nojautuvat Pohjoismaiden vahvuuksiin, perinteisiin ja osaamiseen. Ohjelma edistää siten pohjoismaisen rakennusalan asemaa kestävässä ja energiatehokkaassa rakentamisessa. Nordic Built laajentaa kansallisia painopisteitä ja se toteutetaan tiiviissä yhteistyössä kansallisten rahoittajien ja elinkeinoelämän kanssa.

Tulokset: Nordic Built -ohjelma koostuu kolmesta moduulista, jotka tukevat ja laajentavat toisiaan.

Moduuli 1: Nordic Built Charter -peruskirja määrittelee pohjoismaisen rakennussektorin tavoitteet ja vahvuudet. Asiakirja valmistui keväällä 2012, ja se on kehitetty yhteistyössä pohjoismaisen rakennussektorin 65 huipputoimijoiden kanssa. Se määrittelee pohjoismaisen rakentamisen tavoitteille kymmenen periaatetta ja perustuu Pohjoismaiden yhteisiin arvoihin. Se nostaa esille kokonaisvaltaisen lähestymistavan rakentamisessa ja muotoilee tasapainoisen ja tavoitteellisen näkemyksen kaikista kolmesta kestävyiden alueesta. Periaatteiden noudattamiseen on tähän mennessä sitoutunut yli 20 pohjoismaisen rakennussektorin suurimmista toimijoista. Elokuun alussa 2012 käynnistettiin iso kampanja osallistujien hankkimiseksi ja kestäväää pohjoismaista rakentamista koskevan informaation jakamiseksi. Kampanja jatkuu koko ohjelmakauden ajan. Lisätietoa on osoitteessa www.nordicbuilt.org.

Kansalliset vienninedistämisjärjestöt toimivat yhteisen Nordic Built -lipun alla pohjoismaisen valtuuskunnan ja pohjoismaisen paviljongin isäntinä Green Build 2012 -messuilla San Franciscossa marraskuussa. Green Build on maailman suurin rakennusmessutapahtuma, ja sen yhteydessä järjestetään myös konferenssi. Messuille odotetaan noin sataa osallistujaa 25 pohjoismaisesta yrityksestä.

Moduuli 2: Nordic Built Challenge on avoin innovaatiokilpailu viiden erikseen nimetyn rakennuksen korjaamisesta. Rakennuksia on yksi kussakin Pohjoismaassa. Innovoijat niin rakennussektorilla kuin sen ulkopuolellakin kilpailevat siitä, miten Nordic Built Charter -peruskirjan periaatteet voidaan parhaiten toteuttaa käytännössä. Samalla on käytettävä olemassa olevia tekniikoita ja varmistettava, että hankkeet ovat taloudellisesti ja käytännöllisesti toteuttamiskelpoisia.

Kilpailulla tavoitellaan ainutlaatuisia tuloksia, jotka rikkovat mahdollisen rajoja kestävässä korjausrakentamisessa. Sillä halutaan myös tuoda tehokkaasti esille Nordic Builtia ja kehittää uusia ideoita ja uusia tiimejä Nordic Built -ohjelman muihin osiin. Nordic Built Challenge käynnistyy 8. marraskuuta 2012, ja se jatkuu syyskuuhun 2013.

Moduuli 3: Yhteispohjoismainen vetoomus ehdotuksen puolesta kannustaa ja laajentaa olemassa olevia kansallisia toimenpiteitä tarkoituksena parantaa rakennettua ympäristöä ja jouduttaa kilpailukykyisiä pohjoismaisen kestävästi rakennetun ympäristön konsepteja.

Nordic Built auttaa koordinoimaan innovaatio-, tutkimus- ja kehitysalan kansallisia panostuksia ja rahoitusmahdollisuuksia ja luomaan esittelyhankkeita, joilla ehkäistään pääl-

lekkäisyyksiä ja tuodaan kansallisia pyrkimyksiä esille pohjoismaisella tasolla. Moduuli 3 toimii ehdotuksen yhteisenä vetoomuksena. Tämä on koottu Nordic Builtin alle ja toteutetaan huhti-toukokuussa 2013.

Aloite saatetaan loppuun vuonna 2014, ja se sisältyy pääsihteerin ehdotukseen vuoden 2013 priorisointibudjetin panostuksista. ■

Elohopeaneuvottelut

Tavoite: Globaalien toimenpiteiden tukeminen elohopeaan liittyvien ympäristö- ja terveysriskien torjumiseksi. Tähän pyritään Pohjoismaiden kannalta hyvällä neuvottelutuloksella kansainvälisissä neuvotteluissa sitovasta elohopeasopimuksesta, joka tulisi voimaan vuonna 2013.

Tulokset: Pohjoismainen yhteistyön ansioluettelo on pitkä kemikaaleihin liittyvissä kansainvälisissä sopimusneuvotteluissa ja lainsäädännön valmistelussa. Esimerkkeinä voidaan mainita EU:n REACH-asetus (Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals) ja YK:n ilmanlaatu työ. Päätös tästä globalisaatiohankkeesta tehtiin tämän perusteella.

Sitovasta elohopeasopimuksesta on keskusteltu vuosia UNEP:ssä (YK:n ympäristöohjelma), jossa Pohjoismaat ovat suurimpien lahjoittajamaiden joukossa. Pohjoismaat ovat myös hyvin aktiivisia globaalien ympäristökysymysten ajamisessa. Pohjoismaisessa kemikaaliyhteistyössä on tehty paljon, jotta voitaisiin vaikuttaa UNEPin päätökseen käynnistää neuvottelut elohopean käytön sääntelemiseksi ja rajoittamiseksi.

YK:n ensimmäinen neuvottelukokous pidettiin Tukholmassa kesäkuussa 2010. Konferenssin järjestivät ja rahoittivat Pohjoismaiden ministerineuvosto ja Ruotsi. Ensimmäinen neuvottelukokous sai osakseen suurta kansainvälistä huomiota, ja se oli poliittinen menestys. Maailmanlaajuista sitovaa sopimusta koskevan neuvotteluprosessin onnistunut alku johti useisiin uusiin kokouksiin, joista viimeisin pidettiin Montevideossa kesäkuussa 2012. Kokousten arvioidaan päättyvän vuonna 2013.

Pohjoismaiden ministerineuvosto ja Pohjoismaat ovat vuosien mittaan osallistuneet kaikkiaan 20 miljoonalla Tanskan kruunulla elohopeaneuvotteluihin liittyviin toimenpiteisiin.

Elohopeakokous tarjosi Pohjoismaille ainutlaatuisen tilaisuuden esitellä yhteispohjoismaista elohopeayhteistyötä kansainvälisesti. Pohjoismaiden sitoutumista tuotiin esille suunnitteleamalla ja toteuttamalla useita tiedotustoimenpiteitä konferenssin alla, sen aikana ja sen jälkeen. YK ojensi kokouksessa Pohjoismaiden ministerineuvostolle palkinnon sen panoksesta.

Tämä globalisaatiohanke on hyvä esimerkki pohjoismaisesta yhteistyöstä, jolla pyritään toiseen kahdesta päämäärästä Pohjolan profiloimisessa alueena: kansainvälinen osallistuminen ja vastuu.

Aloite on saatettu loppuun. ■

norden

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Ved Stranden 18
DK-1061 København K

www.norden.org

ANP 2012:771

ISBN 978-92-893-2439-7